

Сергій А. Єрохін¹, Ярослав П. Ушко²

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЛІСОЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В статті розглянуто стратегії розвитку та тенденції лісоекспортної діяльності в Україні. Визначено, що через низький рівень конкурентоспроможності продукції вітчизняні підприємства даних галузей діяли переважно на внутрішньому ринку.

Встановлено, що головною особливістю ринку лісопродукції в загальносвітовому масштабі є те, що обсяги виробництва, кон'юнктура даного ринку, ціни та інші фактори залежать від ряду показників, а саме: стану світових лісових ресурсів, величини лісового фонду, екологічної ситуації, внутрішньодержавної лісової політики країн-лідерів тощо.

Проведено аналіз світового досвіду таких країн, як Канада, Бразилія США, Швеція, Фінляндія та інших, котрий показав, що експорт сировини може бути вигідним.

Визначено, що першочерговими кроками становлення стратегії розвитку та тенденції лісоекспортної діяльності в Україні є такі: визначити загальний стан і умови експортування лісових ресурсів, виявити наскільки структура експорту відповідає наявним конкурентним перевагам і на основі цього визначити напрямки активізації формування та використання експортного потенціалу лісових ресурсів. Однак, щодо різних країн потрібно застосовувати різні ринкові стратегії, що зумовлене різними розмірами цих країн, потенціалом росту, соціально-культурним, економічним, політично-правовим середовищем.

Встановлено, що ефективність реалізації на світовому ринку регіональних специфічних переваг володіння потребує як постійного їх удосконалення і відтворення на найбільш високому рівні так і виявлення і врахування тих бар'єрів і умов, що впливають на формування експортного потенціалу лісових ресурсів.

В статті здійснено розподіл країн за критеріями на основні групи та запропоновано стратегії експортної присутності України на зарубіжних ринках.

Ключові слова: експорт, національна економіка, розвиток, стратегії.

Таб. 1. Літ. 10.

DOI: 10.32752/1993-6788-2021-1-237-79-85

Sergey A. Ierokhin, Yaroslav P. Ushko

DEVELOPMENT STRATEGIES AND TRENDS IN FOREST EXPORT ACTIVITIES IN UKRAINE

The article considers the development strategies and trends of forest export activities in Ukraine. It is determined that due to the low level of product competitiveness, domestic enterprises in these industries operated in the domestic market.

It is established that the main feature of the world market of timber products is that the volume of production, market conditions, prices and other indicators of the state largely depend on the world's forests at a particular time, the environmental situation in certain geographical areas of the planet and from the domestic forest policy of the leading countries on the size of the forest fund.

An analysis of the world experience of countries such as Canada, Brazil, the United States, Sweden, Finland and others, which showed that the export of raw materials can be profitable.

It is determined that the first steps in the development of forest export strategy and trends in Ukraine are: excellent general condition and conditions of export of forest resources, determination of export characteristics of activities that meet competitive advantages and on the basis of these

¹ National Academy of Management. Kyiv. Ukraine.

² National Academy of Management. Kyiv. Ukraine.

areas to intensify the formation and use of export potential. However, different market strategies are observed for different countries, which are determined by the size of these countries, potential, socio-economic, political and cultural growth of the environment.

It is established that the effectiveness of the implementation of regional special advantages on the world market requires their constant improvement and reproduction at the highest level and the identification and consideration of barriers and conditions that affect the formation of export potential of forest resources.

The article divides the countries by criteria on the main and proposed strategy of Ukraine's export presence in foreign groups.

Keywords: export, national economy, development, strategies.

Peer-reviewed, approved and placed: 01.03.2021.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день беззаперечним є твердження, що якісний розвиток економіки будь-якої країни світу неможливий без нарощування її експортного потенціалу. Для цього потрібно збільшення обсягів виробництва високотехнологічної продукції, підвищення наукомісткості та інтелектоємкості виробів, упровадження інновацій тощо. Багато в чому, саме завдяки належному виконанню цієї умови – експортні підприємства що представляють певну галузь перемагають у конкурентній боротьбі на світових ринках.

Характерною особливістю економічної політики країн, що розвиваються є також те, що значна увага приділяється забезпеченню належного функціонування та розвитку первинних секторів економіки, тобто тим, що спеціалізуються на використанні природних ресурсів та є постачальниками сировини та напівфабрикатів (енергоресурси, металеві та неметалеві руди, лісоматеріали, сільськогосподарська сировина та ін.) для секторів економіки вищого порядку. Враховуючи структуру національного господарства, особливості територіального розміщення галузей промисловості та ряд інших важливих факторів дослідження стратегії розвитку та тенденції лісоекспортної діяльності в Україні є необхідними та корисними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях Т. Забашти [1], В. Коломійця [2], І.Штулер [8] висвітлюється експортний потенціал та економічний результат від продажу лісогосподарської продукції за кордон. У наукових працях О. Максимець [3], Н. Петришин [5], Р. Медвідь [5], Р. Сидоренко [6] та В. Зубчик [6] аналізуються стан та перспективи розвитку ринку лісопродукції у випадку заборони експорту. У інших наукових працях переважно досліджується оцінювання виробничого навантаження на лісові екосистеми. В той же час низка питань щодо стратегії розвитку та тенденції лісоекспортної діяльності в Україні не досліджена достатньо.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Досвід розвинутих країн у даному напрямку викликає особливу потребу, адже виявлення передумов та наслідків сприятиме напрацюванню успішної стратегії розвитку та тенденції лісоекспортної діяльності.

Метою статті є дослідження стратегії розвитку та тенденції лісоекспортної діяльності в Україні.

Основні результати дослідження. Лісопромисловий комплекс України є тим сектором економіки, який потребує підвищеної уваги з боку держави,

оскільки від характеру його функціонування безпосередньо залежить стан національного лісового фонду, що, в свою чергу, визначає екологічну та економічну ситуацію в країні. З початку 2000-х років у лісопромисловому комплексі України можна спостерігати певні позитивні зрушення, що засвідчує динаміка зростання показників обсягів виробництва деревообробної, целюлозно-паперової та меблевої промисловості. Однак через низький рівень конкурентоспроможності продукції вітчизняні підприємства даних галузей діяли переважно на внутрішньому ринку.

Головною особливістю ринку лісопродукції в загальносвітовому масштабі є те, що обсяги виробництва, кон'юнктура даного ринку, ціни та інші фактори залежать від ряду показників, а саме: стану світових лісових ресурсів, величини лісового фонду, екологічної ситуації, внутрішньодержавної лісової політики країн-лідерів тощо.

В свою чергу, основними факторами впливу на площу і кількість світових лісів є такі:

- демографічні зміни (зростання) і урбанізація населення,
- індустріалізація країн, що розвиваються,
- диференціація і величина попиту на продукцію лісопромислового комплексу,
- здатність лісів виконувати важливі екологічні та соціальні функції. [8]

Україна на даному етапі має широкі можливості для активізації чинників зростання. У зв'язку з цим перед Україною постає проблема вибору шляху розвитку національної економіки.

В економічній літературі існують різні підходи до визначення подальшої стратегії розвитку, що виключно важливо, оскільки від того, наскільки буде вірно обраний шлях розвитку всієї національної економіки, багато в чому залежать і подальші напрями розвитку економіки на рівні окремих регіонів України. На даний момент існує три основні точки зору:

1) подальший розвиток економіки України і її інтеграція в світове господарство (в найближчій і середньостроковій перспективі) на основі розвитку природно-сировинної експортної спрямованості;

2) основна ставка найближчим часом повинна бути зроблена на відновлення і розвиток в першу чергу високотехнологічних і наукоємних виробництв з активним залученням прямих іноземних інвестицій в найперспективніші галузі економіки;

3) планомірний поетапний процес, спрямований на розвиток промислового потенціалу національної економіки, і на цій основі включення в більш високі (високотехнологічні і наукоємні) рівні світових ринків; при цьому природно-сировинний експорт в найближчій перспективі виступає як підтримка найвідсталіших господарюючих суб'єктів її національної економіки. [5, 6, 9]

Найперспективнішим, на думку Коломійця В.В. [2] є третій варіант розвитку. Ми погоджуємося з його думкою, оскільки вважаємо, що по-перше, збереження сировинної експортної орієнтації економіки призведе до залежності від кон'юнктури світових сировинних ринків, які показали останнім часом достатньо високий рівень нестабільності. Крім того, такий

сценарій розвитку сприяє перетворенню України в один з сировинних придатків високорозвинутих країн, що вкрай негативно відобразиться на подальшому розвитку всієї держави.

По-друге, значна частка регіонів України через їх структурні особливості і спеціалізацію відноситься до так званих проблемних територій, і без «донорської допомоги» з боку центру і інших регіонів неможливо забезпечити швидкий розвиток їх промислового потенціалу. На думку нашу думку, було б краще, якби іноземці інвестували кошти в наші меблеві фабрики, створюючи нові робочі місця тощо.

Однак, аналіз світового досвіду таких країн, як Канада, Бразилія США, Швеція, Фінляндія та інших показав, що експорт сировини може бути вигідним. [7] У структурі світового лісового експорту переважають напівфабрикати і сировина, а готова продукція займає не більше чверті світової торгівлі продуктами лісопромислового комплексу. Канада і США виступають насамперед як продавці будівельних пиломатеріалів, целюлози, газетного паперу і звичайного тарного картону. Шведи і фіни, які мають у розпорядженні достатні запаси високоякісного, але досить дорогого лісу, намагаються закріпитися як постачальники високосортних пиломатеріалів вибіркової специфікації, особливо якісного паперу для поліграфії, кращих сортів тарного картону. [7] Їх перевага — це поєднання якості ресурсів з високотехнологічним виробництвом, сучасним оснащенням деревообробної галузі

Як бачимо, ефективність реалізації на світовому ринку регіональних специфічних переваг володіння потребує як постійного їх удосконалення і відтворення на найбільш високому рівні так і виявлення і врахування тих бар'єрів і умов, що впливають на формування експортного потенціалу лісових ресурсів.

Отже, на наш погляд, необхідно, насамперед, визначити загальний стан і умови експортування лісових ресурсів, виявити наскільки структура експорту відповідає наявним конкурентним перевагам і на основі цього визначити напрямки активізації формування та використання експортного потенціалу лісових ресурсів.

Реалізація цих конкурентних переваг на світовому ринку здійснюється через його експортну діяльність, що дало змогу поділити країни за цими критеріями на 3 основні групи та запропонувати стратегії експортної присутності (див табл. 1).

Як видно з таблиці 1 до першої групи належать країни, частка в експорті яких хоч і невелика, проте стабільна. Це країни, які географічно близько розміщені до України і експорт до яких сформований в значній мірі ще до утворення незалежної України. Основними стратегіями розвитку тут повинні стати стратегія збереження ринків, тобто проведення таких маркетингових технологій, які б дозволили утримувати експорт в ці країни, як мінімум на тому ж рівні, як максимум значно розширити його. На регіональному рівні слід розвивати і зміцнювати двосторонні зв'язки з окремими регіонами цих країн, укладаючи регіональні угоди, відкриваючи представництва, що сприятиме збереженню економічних зв'язків, а значить і сприятиме стабільному нарощуванню експорту.

Таблиця 1. Стратегії розвитку експортної присутності України на зарубіжних ринках, авторська розробка

	Країни, що входять в групу	Регіональні стратегії, що пропонуються
Стабільного експорту	Білорусь, Польща	Стратегія збереження ринків
Зростання експорту	США, Бельгія, Великобританія, Канада, Нідерланди, Швейцарія. Росія, Франція, Бельгія, Японія, Фінляндія, Данія, Швеція, Норвегія, Ірландія, Італія, Угорщина, Словаччина, Іспанія, Румунія, Молдова. Австрія. Саудівська Аравія, Ізраїль, Об'єднані Арабські Емірати, Греція, Португалія, Словенія. Венесуела, Киргизстан та інші	Стратегія проникнення
Спадання експорту	Німеччина, Австрія	Стратегія утримання та нові рішення

Другу групу країн становлять, ті країни зв'язки котрих з Україною доволі тісні і є добре налагоджені контакти та відносини. Для цієї групи країн слід застосовувати стратегію проникнення, що сприятиме нарощуванню обсягів експорту.

Третю групу країн становлять, ті країни де прослідковується спадання експорту, зв'язки України з цими країнами є слабкими і тут потрібно застосовувати стратегію утримання та напрацювання нових рішень.

Найбільший інтерес для експорту лісоресурсів представляє окрема група країн, куди входять країни Америки, Азії, які досить далеко розміщені від України. Експорт в ці країни є епізодичним та нестабільним і залежить від окремих контрактів. Основною стратегією розвитку експортних зв'язків з цією групою країн повинні стати: стабілізація цих зв'язків, укладення довгострокових контрактів на експорт в ці країни, стратегія завоювання ринків, знаходження ринкових ніш для експорту українських лісоресурсів. Ця стратегія потребує великих маркетингових досліджень, значних коштів і є досить довготривалою. Слід виявити серед цієї великої групи країн ті, які становлять найбільший експортний інтерес для нас.

Однак, щодо різних країн потрібно застосовувати різні ринкові стратегії, що зумовлене різними розмірами цих країн, потенціалом росту, соціально-культурним, економічним, політично-правовим середовищем, і тому є досить складним завданням на сьогодні для України.

Висновки. Отже, проведене наукове дослідження стратегії розвитку та тенденції лісоекспортної діяльності в Україні дав можливість зробити такі висновки. Головною особливістю ринку лісопродукції в загальносвітовому масштабі є те, що обсяги виробництва, кон'юнктура даного ринку, ціни та інші

фактори залежать від ряду показників, а саме: стану світових лісових ресурсів, величини лісового фонду, екологічної ситуації, внутрішньодержавної лісової політики країн-лідерів тощо. Однак, аналіз світового досвіду таких країн, як Канада, Бразилія США, Швеція, Фінляндія та інших показав, що експорт сировини може бути вигідним. Першочерговими кроками становлення стратегії розвитку та тенденції лісоекспортної діяльності в Україні є такі: визначити загальний стан і умови експортування лісових ресурсів, виявити наскільки структура експорту відповідає наявним конкурентним перевагам і на основі цього визначити напрямки активізації формування та використання експортного потенціалу лісових ресурсів. Однак, щодо різних країн потрібно застосовувати різні ринкові стратегії, що зумовлене різними розмірами цих країн, потенціалом росту, соціально-культурним, економічним, політично-правовим середовищем.

Отже, проведені дослідження дали змогу встановити стратегії розвитку та тенденції лісоекспортної діяльності в Україні.

1. Забашта, Т. А. Економічний та експортний потенціал деревообробної промисловості України. Сучасний рух науки: тези доп. VIII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 3-4 жовтня 2019 р. Дніпро, 2019. Т. 1. 752 с., 639.

2. Коломієць, В. В. (2005). Експортний потенціал регіону та його зовнішньоекономічна діяльність (на прикладі Черкаського регіону) (Doctoral dissertation, НАН України).

3. Максимець, О. В., & Антосевич, С. В. (2019). Використання підходів КРІ для підвищення конкурентоспроможності підприємств лісового сектору України. Науковий вісник НЛТУ України, (29, № 4), 62-66.

4. Офіційний сайт Державної служби статистики України - <http://www.ukrstat.gov.ua/>

5. Петришин, Н. Я., Медвідь, Р. В. Заборона експорту деревини в Україні та її альтернативи в умовах євроінтеграції. Інтеграція України в європейський і світовий фінансовий простір: збірник тез XIV Міжнародної науково-практичної конференції, 24 травня 2019 року/Львівський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи». Львів, 2019. 145 с.

6. Сидоренко, Р. В., & Зубчик, В. (2019). Оцінка впливу заборони на експорт необробленої деревини на прибутковість діяльності лісгосподарських підприємств. Економічні науки. Облік і фінанси, 1(16 (61)), 142-148.

7. Черчик, Л., & Бегун, С. (2018). Статистичне дослідження експорту деревини в Україні. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, (3), 102-109.

8. Штулер І.Ю. Теоретичні засади імплементації положень проекту коаліційної угоди щодо інноваційності лісгосподарської галузі / І.Ю. Штулер / Актуальні проблеми економіки. 2015. № 7 (169). С. 122-129

9. Юрків, Н. М. (2019). Методика еколого-економічного оцінювання виробничого навантаження на лісові екосистеми в процесі заготівлі деревини на експорт. Науковий вісник НЛТУ України, (№ 4), 38-41.

10. Shtuler I.Y. Innovative approach to determining integrated marketing communications to ensure development of national forest complex» A new role of marketing and communication technologies in business and society: local and global aspects. St. Louis, Missouri, USA: Publishing House Science and Innovation Center, Ltd. (In Press). 2015. pp. 32-41.

1. Zabashta, T. A. Ekonomichnyi ta eksportnyi potentsial derevoobrobnoi promyslovosti Ukrainy. Suchasnyi rukh nauky: tezy dop. VIII mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii, 3-4 zhovtnia 2019 r. Dnipro, 2019. T. 1. 752 s. [Ukrainian]

2. Kolomiets, V. V. (2005). Eksportnyi potentsial rehionu ta yoho zovnishnoekonomichna diialnist (na prykladi Cherkaskoho rehionu) (Doctoral dissertation, NAN Ukrainy). [Ukrainian]

3. Maksymets, O. V., & Antosevych, S. V. (2019). Vykorystannia pidkhodiv KPI dlia pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv lisovoho sektoru Ukrainy. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, (№ 4), 62-66. [Ukrainian].
4. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy - <http://www.ukrstat.gov.ua/> [Ukrainian].
5. Petryshyn, N. Ya., & Medvid, R. V. Zaborona eksportu derevyny v Ukraini ta yii alternatyvy v umovai yevrointehratsii. *Intehratsiia Ukrainy v yevropeiskyi i svitovy finansovyi prostir: zbirnyk tez KhIV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, 24 travnia 2019 roku/Lvivskiy instytut DVNZ «Universytet bankivskoi spravy». Lviv, 2019. 145 s. [Ukrainian].
6. Sydorenko, R. V., & Zubchik, V. (2019). Otsinka vplyvu zaborony na eksport neobrodlenoi derevyny na prybutkovist diialnosti lisohospodarskykh pidpriemstv. *Ekonomichni nauky. Oblik i finansy*, 1(16 (61)), 142-148. [Ukrainian].
7. Cherchuk, L., & Behun, S. (2018). Statystychne doslidzhennia eksportu derevyny v Ukraini. *Ekonomichnyi chasopys Skhidnoievropeiskoho natsionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky*, (3), 102-109. [Ukrainian].
8. Shtuler I.Iu. Teoretychni zasady implementatsii polozhen proektu koalitsiinoi uhody shchodo innovatsiinosti lisohospodarskoi haluzi / I.Iu. Shtuler / Aktualni problemy ekonomiky. 2015. № 7 (169). S. 122-129. [Ukrainian].
9. Iurkiv, N. M. (2019). Metodyka ekoloho-ekonomichnogo otsiniuvannia vyrobnychoho navantazhennia na lisovi ekosystemy v protsesi zahotivli derevyny na eksport. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, (29, № 4), 38-41. [Ukrainian].
10. Shtuler I.Y. Innovative approach to determining integrated marketing communications to ensure development of national forest complex» A new role of marketing and communication technologies in business and society: local and global aspects. St. Louis, Missouri, USA: Publishing House Science and Innovation Center, Ltd. (In Press). 2015. Pp. 32-41. [English].